centuries was recorded at a depth of 1.0–2.25 m. A large quantity of 16th–17th-century finds were collected: sherds of household pottery (some of which had been imported from present-day Poland (Kielce) and Germany (Westerwald)), small fragments of polychrome panel stove tiles (*Blattkacheln*), a fragment of a flat roof tile, etc. The lower part of the layer, which was recorded at a depth of 1.7–2.25 m, could hypothetically date to the 15th–16th centuries.

Atas Žvirblys

Pylimo gatvė 47, Gėlių gatvė 2

2016 m. gruodį – 2017 m. sausį Vilniuje, Pylimo g. 47 / Gėlių g. 2 namo patalpose vykdyti detalieji tyrimai (1 pav.). Čia numatyta įrengti kavinės bei technines patalpas. Iki įžemio ištirtos dvi patalpos 3 ir 4. Bendras tyrimų plotas 40,59 m^2. Tiriamų vietų numeracija tęstinė, nes tame pačiame name gretimose patalpose 2006–2007 m. kasinėjo Ingrida Vosyliūtė. 2006 m. buvo atlikti žvalgomieji archeologiniai tyrimai (*ATL 2006 meta*is, 2007, p. 388–389; *LIIR*, f. 1, b. 4646). Pastato rūsiuose ištirti 6 šurfai, pastato patalpose – 4 šurfai (bendras plotas 40 m^2). Rūsiuose daugiausia rasta pavienių ne ankstesnių kaip XVIII a. radinių, archeologiškai svarbus sluoksnis nebuvo susiformavęs. Patalpose fiksuotas 3,32–3,52 m storio kultūrinis sluoksnis, ankstyviausi horizontai (apie 1,7 m gylyje) datuoti XVII a., rasta akmeninio grindinio ir neaiškios paskirties mūrinio statinio liekanų.

2007 m. tame pačiame pastate detaliuosius tyrimus atliko I. Vosyliūtė (*ATL 2007 metais*, 2008, p. 445–448). Iki įžemio visiškai ištirtos dvi pastate esančios patalpos (bendras tirtas

1 pav. Tirtos patalpos pirmo aukšto plane pastatas Pylimo g. 47 / Gėlių g. 2: 1 – 2016 m. tirtos patalpos 3 ir 4; 2 – 2007 m. I. Vosyliūtės tyrimų vietos; 3 – 2006 m. I. Vosyliūtės tyrimų vietos; 4 – 1986 m. V. Grišino tyrimų vieta. A. Žvirblio brėž.

Fig. 1. The investigated rooms in the ground floor plan of the building at Pylimo St. 47/ Gėlių St. 2: 1 – rooms 3 and 4, which were excavated in 2016; 2 – locations investigated in 2007 by I. Vosyliūtė; 3 – locations investigated in 2006 by I. Vosyliūtė; 4 – location investigated in 1986 by V. Grišinas.

plotas sudaro 50 m^2), surinkta 715 radinių. Tirtos patalpos iš Š pusės ribojasi su 2016–2017 m. tirta patalpa 3. Tiriant nustatyta, kad šioje vietoje susiformavęs 3,04–3,40 m storio kultūrinis sluoksnis. Viršutiniai horizontai iki 1,1 m gylio (H_{abs} 122,20 m) datuoti XIX–XX a. Giliau tirti XIX a. sluoksniai, po kuriais fiksuotos akmenų grindinio liekanos. 1,6–2,1 m gylyje (H_{abs} 121,70–121,20 m) fiksuotas archeologiškai vertingas kultūrinis sluoksnis, kuris priskirtas buvusiam XVIII a. žemės paviršiui. Jis susiformavo pastačius dabar esantį pastatą. 2,2 m gy-

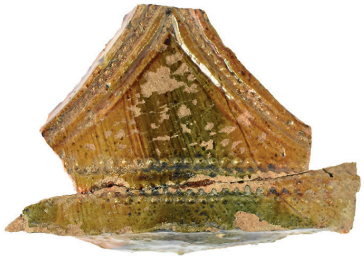

0 5 cm

2 pav. Karūninis XV a. pabaigos koklis iš patalpos 3. A. Žvirblio nuotr.

Fig. 2. A late 15th-century 'crest' stove tile (Bekrönungskachel) from room 3.

lyje fiksuotas 30 cm storio su esamo pastato statybomis susijęs horizontas, kuris suardo po juo esantį XVII a. II pusės sluoksnį. Giliau, iki pat įžemio fiksuoti besitęsiantys suplautiniai horizontai, liudijantys, jog čia tekėjo vanduo.

Prieš pradedant tyrimus apie tiriamą vietą surinkti istoriniai duomenys. Iš jų žinoma, kad pastatas Pylimo g. 47 / Gėlių g. 2 yra 81 senamiesčio kvartale, kuris formavosi už miesto gynybinės sienos bei Rūdininkų vartų. Kvartalą riboja Sodų, Gėlių ir Pylimo gatvės. Čia ėjo svarbus kelias į Krokuvą per Rūdninkus. Pylimo gatvė formavosi palei gynybinę sieną. Ji yra seniausia kvartalą ribojanti gatvė. Atkarpa, ribojusi kvartalą, buvo vadinama Arklių turgumi. XIX a. ši gatvė vadinta Karmelitų. XVII a. pastačius Šv. Stepono bažnyčią, atsirado ir į ją vedančių gatvelių. Tokios buvo ir dabartinės Sodų bei Gėlių gatvės.

XVII a. atsirado ir išsamesnių pačios posesijos paminėjimų. Šioje vietoje XVII a. II pusėje Vilniaus miesto tarėjas J. Stročinskis pastatė didelį medinį namą. 1718 m. jis atiteko karmelitams prie Visų Šventųjų bažnyčios. 1746 m. dvarelis buvo labai sunykęs, aprašyme minimos mūrinės skliautuotos patalpos ir rūsiai. XVIII a. II pusėje dvarelis remontuotas, jame buvo mūrinių ir medinių patalpų. 1776 m. dvarelis perduotas M. Junevičiui, kuris 1776–1790 m. jį perstatė į vieno aukšto mūrinį namą. 1799–1804 m. vėl keitėsi savininkai, tuo metu užstatytas antras aukštas. 1864 m. pastatą nusipirkęs pirklys Dovydas Žukas 1865–1869 m. užstatė trečią aukštą (*VAA*, f. 1019, a. 11, b. 4792, p. 4–14).

Ištyrus ***patalpą 3*** nustatyta, kad šioje vietoje kultūrinio sluoksnio storis siekia 3–3,2 m nuo buvusių betoninių grindų paviršiaus (H_{abs} 123,30 m), o užfiksuotų perkasimų vietose jis yra iki 4,4 m storio. Tyrimų metu surinkti ir inventorizuoti 307 radiniai. Paviršiuje iki 55 cm gylio fiksuoti sluoksniai datuojami XX a. viduriu – XX a. II puse. Nors archeologiškai jie nėra vertingi, svarbu pažymėti, kad čia surinkta nemažai ankstyvesnių radinių, iš kurių išsiskyrė keliolika vienetų XV a. pabaiga – XVIII a. datuojamų koklių fragmentų. Tai XV a. pabaiga datuojamas karūninio koklio fragmentas (2 pav.), puoštas geometriniu ornamentu, XVI a. II pusei priskirtinas polichrominio sieninio koklio fragmentas, XVIII a. būdingi kokliai su kiliminiais ornamentais.

Giliau patalpos viduryje atidengtas akmenų grindinys, o šalia – mūrinė laiptų maršo sienutė. Šios struktūros datuojamos XIX a. pabaiga – XX a. pradžia. Po grindiniu iki 2 m gylio tirtas XIX a. II puse datuojamas sluoksnis. Jis suardo 5 horizontų XVIII a. II puse – XIX a. pradžia datuojamą sluoksnį, išlikusį tik tirtos patalpos V kampe, 1,1–1,6 m gylyje. Sluoksnių grunte daugiausia buvo maišytos žemės, taip pat smėlio ir molio sluoksnių. Pagal istorinius duomenis minėti horizontai gali būti siejami su 1776 m., kai šioje vietoje buvusį dvarelį įsigijo M. Junevičius ir jį rekonstravo – perstatė į vieno aukšto mūrinį namą. Svarbus ir 1799–1804 m. laikotarpis. Tuo metu sklypą įsigijo Vilniaus pirkliai Z. Peisachovičius ir D. Leibovičius ir

užstatė antrą aukštą. 1,1–1,6 m gylyje radinių buvo nedaug. Surinkta keletas XVI a. pabaiga – XVII a. I puse datuojamų plokštinių koklių fragmentų, taip pat buitinės keramikos šukių, tarp kurių pasitaikė XVIII a. pabaigai – XIX a. būdingų fajansinių lėkščių duženų, olandiškų ir plokštinių čerpių nuolaužų.

Giliau, 1,55–2,35 m gylyje (iki H_{abs} 120,95 m) tirtas 5–6 horizontų kultūrinis sluoksnis, kuris galėjo formuotis XVII a. II pusėje – XVIII a. I pusėje. Visoje patalpoje be jokių suardymų fiksuoti gana lygiagretūs pilkų arba juodų žemių sluoksniai, kuriuose pastebėta nemažai sutrūnijusios medienos liekanų, taip pat vietomis išplatėjantis balto žvyringo smėlio sluoksnis. Tiriant šiuos horizontus surinkta daug buitinės keramikos fragmentų (29,6 % visų inventorizuotų patalpos radinių). Tarp rastos keramikos dominavo rudai, žaliai glazūruotų arba neglazūruotų puodų, puodynių ar dubenų fragmentai. Kai kurie neglazūruoti puodai puošti bangelių ornamentais, o dubenys – horizontaliomis lygiagrečiomis linijomis. Rasta ir kitokios paskirties dirbinių: keletas vinių, peilių geležčių fragmentų, švininis lango stiklo apvadas, pavienių XVI a. II pusės – XVII a. I pusės plokštinių koklių fragmentų, lovinių ir plokštinių čerpių nuolaužų. Taip pat paminėtinos rastos 3 akmeninių girnapusių dalys (3 pav.). Tirti horizontai išsiskyrė ir daugybe rastų gyvulių kaulų (71,1 % visų rastų patalpoje). Nustačius rūšinę priklausomybę paaiškėjo, kad absoliuti dauguma kaulų yra galvijų, taip pat rasta nemažai avių ar ožkų ir keli kiaulių kaulų fragmentai. Sklype gyvenę žmonės tikriausiai laikė ir šunis, nes rastas šios rūšies gyvūno krūminis dantis. Iš surinktų duomenų aiškėja, kad čia vyko intensyvi ūkinė veikla, buvo daržai, laikyti gyvuliai. Sunykusios medienos pėdsakai rodo, kad XVII a. II pusėje – XVIII a. I pusėje čia vyravo medinis užstatymas.

3 pav. Akmeninės girnapusės fragmentas iš patalpos 3. A. Žvirblio nuotr.

Fig. 3. A fragment of an upper millstone from room 3.

Iš istorinių šaltinių žinome, kad 1690 m. sklype minimi du dideli Vilniaus miesto tarėjui J. Stročinskiui priklausę mediniai namai. 1711–1776 m. sklypą ir pastatus su pertraukomis valdė karmelitai. Jiems šeimininkaujant čia jau minimos viena mūrinė skliautuota patalpa ir du skliautuoti rūsiai, skirti gėrimams laikyti. Taip pat paminėti mediniai statiniai, kurių dalį nugriovę tie patys vienuoliai sklype užsodino daržus. Kadangi kitoje dabartinės Pylimo gatvės pusėje buvo Visų Šventųjų bažnyčia ir Senosios regulos karmelitų vienuolynas, turimą sklypą vienuoliai, matyt, panaudojo daržininkystei, maisto gamybai (rastos girnos, gyvulių kaulai) ir kitokiai ūkinei veiklai.

1,95–2,8 m (iki H_{abs} 120,50 m) gylyje tirtas 3 horizontų kultūrinis sluoksnis, datuojamas XVII a. Čia fiksuotas gruntas buvo gerokai permaišytas, jį sudarė pilkos arba juodos žemės, maišytos su degėsiais, kai kur išryškėjo molio sluoksnis. Formuojantis šiems horizontams sklype aktyviai vykdyti įvairūs grunto judinimo darbai, buvo kasamos duobės (iki 4,4 m gylio, H_{abs} 118,90 m), vėliau užverstos sudegusios medienos likučiais, gruntu su gyvulių kaulais ir buitinės keramikos fragmentais. Iš buitinės keramikos daugiausia buvo neglazūruotų puodų

arba dubenų dugnelių, pakraštėlių fragmentų, – jie puošti įvairiomis įkartėlėmis, kartais bangelėmis. Rasta keletas puodyninių dubeninių koklių smulkių fragmentų, vienas jų su keturlape anga (XV a.), neaiškios paskirties keraminis ragas. Tirtus horizontus galima sieti su pirmu intensyviu šio miesto kvartalo apgyvendinimo etapu. Kadangi priešais miesto gynybinę sieną XVI a. statybos, matyt, nebuvo pageidaujamos, aktyvi veikla galėjo prasidėti po XVII a. vidurio karų arba šiek tiek anksčiau. Galbūt apgyvendinimo pradžią galėjo lemti ir kiti įvykiai – 1600 m. pastatyta Šv. Stepono bažnyčia, kurios atsiradimas, istorikės Jūratės Valužytės nuomone, galėjo lemti gatvių tinklo susiformavimą šioje miesto dalyje, arba 1610 m. didysis Vilniaus gaisras, nuniokojęs didelę Vilniaus miesto dalį, po kurio neišvengiamai turėjo vykti įvairūs tvarkymo darbai.

4 pav. Užfiksuotos duobės pjūvis patalpoje 4 iš ŠR. A. Žvirblio nuotr.

Fig. 4. The section of the recorded pit in room 4, as seen from the NE.

2,35–3,05 m (iki H_{abs} 120,25 m) gylyje tirtas 5 horizontų kultūrinis sluoksnis. Jį sudarė rusvas smėlis, kurį atskyrė du ryškūs ploni (1–5 cm) juodos žemės sluoksniai. Radinių rasta gerokai mažiau: neglazūruotos arba žaliai glazūruotos žiestos buitinės keramikos fragmentų, pavienių gyvulių kaulų. Užfiksuoti horizontai yra suplauti stovinčio ar tekančio vandens. Tikėtina, kad teritorija buvo užliejama, galbūt tai lėmė gynybinės miesto sienos statyba, su ja susijusių įtvirtinimų įrengimas, kai galėjo būti statomos užtvankos ar kasami grioviai. Panašius suplautus sluoksnius virš įžemio fiksavo ir 2007 m. pastate tyrusi I. Vosyliūtė, taip pat kitoje Pylimo gatvės pusėje, prie gynybinės sienos tais pačiais metais tyrimus vykdęs L. Girlevičius (*ATL 2007 metais*, 2008, p. 399–402). Įvertinant turimus duomenis, tirti sluoksniai datuoti XVI a.

2,9–3,2 m (iki H_{abs} 120,10 m) gylyje tirtas juodos žemės sluoksnis, kurio viršutinis horizontas taip pat stipriai paplautas vandens. Radinių nerasta, spėjama, kad tai iki XVI a. pradžios buvęs žemės paviršius.

Ištyrus ***patalpą 4*** nustatyta, kad šioje vietoje kultūrinio sluoksnio storis siekia 2,4–2,65 m nuo buvusių betoninių grindų paviršiaus (H_{abs} 123,59–123,57 m), o užfiksuotų perkasimų vietose jis yra iki 3,7 m gylio. Šios vietos paleoreljefas buvo kitoks nei patalpoje 3, taip pat čia neužfiksuota jokių suplautinių sluoksnių, o įžemis pasirodė apie 90 cm aukščiau lyginant absoliučius aukščius. Tikėtina, kad šioje vietoje buvo kiek sausesnė kalvelė šalia užliejamos ar užtvenkiamos teritorijos. Šioje aplinkoje XVI a. II pusėje – XVII a. I pusėje buvo prikasinėta duobių ir priversta šiukšlių. Tyrimų metu surinkti ir inventorizuoti 853 radiniai.

Paviršiuje iki 1,25 gylio (H_{abs} 122,35 m) tirtas 2 horizontų kultūrinis sluoksnis datuojamas XX a. Po juo iki 1,55 m gylio tirtas 3–4 horizontų kultūrinis sluoksnis datuojamas XVIII a. II puse – XIX a. I puse. Jį sudarė pilkos arba rudos žemės, maišytos su moliu, degėsiais. Taip pat užfiksuotos sudegusios lentos, kurias galima sieti su 1817 m. sklype kilusiu gaisru. Minima, kad tuo metu sklype sudegė seni mediniai dviejų aukštų pastatai: 2 gyvenamieji namai, 3 arklidės, 3 daržinės, 3 sandėliai ir maldos namai. Paminėtini ir prie pastato pamatų išskirti perkasimai, siejami su esamo namo statyba. Patalpos Š dalyje užfiksuoti arkiniai pamatai ir perkasimas datuojami XVII a. II puse – XVIII a. I puse. Patalpos P dalyje užfiksuotas XIX a. datuotas pamato perkasimas, taip pat to paties laikotarpio mūrinis laiptinės pamatas.

Perkasimų nesuardytose vietose 1,3–3,7 m gylyje (Habs 122,30–119,90 m) užfiksuota 3,5x1,8 m dydžio duobė (4 pav.), užėmusi didžiąją dalį tirtos patalpos. Jos užpilde išsiskyrė 4 horizontai. Nustatyta, kad duobė užpilta keliais etapais XVI–XVII a. I pusėje. Tarp surinktų radinių dominavo buitinė keramika. Rasta žaliai glazūruotų lėkščių, puodų ar dubenų dalių. Surinkta neglazūruotų žiestų puodų, dubenų

5 pav. Frizinis XVI a. 3–4 dešimtmečių koklis iš patalpos 4. A. Žvirblio nuotr.

Fig. 5. The 1520s–1530s frieze stove tile from room 4.

0 5 cm

įvairių fragmentų, kurių dalis buvo ornamentuoti duobutėmis, įkartomis, bangelėmis, linijomis. Taip pat rasta importinės Kielcų keramikos gana smulkių įvairios paskirties indų fragmentų, keletas įvairiai puoštų plokštinių koklių fragmentų: XVI a. būdingais geometriniais ir augaliniais ornamentais puoštų karnizinių, sieninių ir kampinių koklių, taip pat XVI a. 3–4 dešimtmečiais datuojamas frizinio koklio fragmentas su reljefiniu moters profiliu (5 pav.). Pastarasis neturi analogų Vilniaus archeologinėje medžiagoje. Tikėtina, kad jame vaizduojama XVI a. I pusėje gyvenusi žinoma asmenybė, kurios atvaizdas nukopijuotas nuo tapyto jos profilio. Tiriant duobės turinį taip pat rasta keletas plokštinių ir lovinių čerpių fragmentų, smulkus indo pavidalo koklio pakraštėlis, peilio geležtės dalis, kitų pavienių radinių. Surinkta ir apie šimtą vienetų gyvulių kaulų. Juos ištyrus nustatyta, kad dauguma kaulų liekanų yra galvijų, keletas kiaulių ir vienas avies ar ožkos. Taip pat rasta pora arklių kaulų fragmentų. Pagal apatinį žandikaulį identifikuota kumelė, sveikas pėdos kaulas priskirtas apie 150 cm ūgio arkliui, kuris pagal tyrimų duomenis gali būti priskiriamas laibakojų arklių tipui.

Patalpoje 4 užfiksuota duobė galėjo būti užpilta XVI a. II pusėje – XVII a. I pusėje. Rasti buitinės keramikos fragmentai buvo gana stambūs, tarčiau tarpusavyje nesiklijavo, o surinkti pavieniai kokliai nesudarė tarpusavyje susijusio komplekso. Tai galėtų reikšti, jog radinių pate-

kimas į aplinką galėjo būti antrinis. Remiantis šiuo pastebėjimu galima kelti prielaidą, kad šioje vietoje – už miesto gynybinės sienos, miestiečiai dėl tam tikrų priežasčių keliais etapais užkasė susikaupusias šiukšles.

Pylimo St. 47, Gėlių St. 2

During 2016–2017, an excavation was conducted in the rooms of the house at Pylimo St. 47/Gėlių St. 2. A total of 40.59 m^2 were excavated down to natural soil in two rooms (3 and 4) (Fig. 1). After investigating room 3, it was determined that at this location, the cultural layer was 3–3.2 m thick (H_{abs} 123.30 m) but it was up to 4.4 m deep at the sites of the recorded digging. Layers and structures dating to the second half of the 18th–20th centuries were recorded down to a depth of 2 m, although earlier finds were also encountered (Fig. 2). A cultural layer that consisted of 5–6 horizons and contained large quantities of household pottery sherds (29.6% of all the finds), as well as three pieces of upper millstones, which are worth mentioning (Fig. 3), and large numbers of animal bone fragments (71.1% of all the bones) was excavated at a depth of 1.55–2.35 m. From the collected data, it was ascertained that intense agricultural activities had occurred at the site, wooden structures had predominated, a garden had been worked, and animals had been kept. This layer dates to the second half of the 17th–first half of the 18th century. At a depth of 1.95 – 2.8, a three-horizon cultural layer dating to the 17th century was excavated. During the formation of these horizons, various agricultural activities, which had not existed up until then, began to occur actively on the plot. During these activities, pits (up to 4.4 m deep) started to be dug and were later filled with mixed soil containing pottery, small pieces of charcoal, and animal bones. At a depth of 2.35–3.05 m (down to H_{abs} 120.25 m) a five-horizon cultural layer dating to the 16th century was found. Far fewer finds were collected: only fragments of household pottery and isolated animal bones. The recorded horizons have been washed by standing or flowing water. It is likely that the area had flooded, perhaps as a consequence of the construction of the city's defensive wall in the early 16th century. At a depth of 2.9–3.2 m (down to H_{abs} 120.10 m), a layer of black soil, which is conjectured to be the ground's surface in the early 16th-century, was found.

After investigating room 4, it was determined that the cultural layer at this location was 2.4–2.65 m thick (H_{abs} 123.59–123.57 m.) but at the sites of recorded digging, it was up to 3.7 m deep. The palaeorelief of this area was different from that in room 3 as no washed layers were recorded at this location and the natural soil appeared about 90 cm higher. It is likely that a somewhat drier hillock stood there beside a swampy or flooded area. In this vicinity, pits were dug in the second half of the 16th–first half of the 17th century and filled with rubbish. On the surface and down to a depth of 1.55 m, a 5–6-horizon cultural layer dating to the second half of the 18th–20th centuries was found. Burnt planks, which could be connected with the 1817 fire on the plot, were recorded. Deeper, at a depth of 1.3–3.7 m, a 3.5 x 1.8 m pit with a fill, in which four horizons were distinguished, was recorded (Fig. 4). It was determined that the pit had been filled in several stages in the second half of the 16th–first half of the 17th century. Large quantities of household pottery sherds and animal bones were collected as well as other isolated artefacts, among which a fragment of a 1520s–1530s frieze stove tile (*Frieskachel*) with a female relief profile that has no analogy in Vilnius should be distinguished (Fig. 5).